

Один з підходів до конструювання змісту навчальних програм екологічного спрямування

Григорій ПУСТОВІТ,

доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар
Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України

Соціальні й духовні зрушення, що відбуваються на початку третього тисячоліття в Україні, спричинили об'єктивну необхідність модернізації змісту освіти. Звідси і зміни освітньої парадигми, загальнотеоретичною основою якої сьогодні є парадигма особистісно орієнтованого навчання та випереджального виховання. Її сутність полягає у формуванні наукових уявлень: про потреби особистості й суспільства та про особливості їх взаємодії; про функції, цілі й завдання освіти та виховання в особистісному і соціальному аспектах; про дитину, її можливості й потреби; про основні характеристики особистості вчителя, цілі та способи його діяльності; про взаємодію особистості, громадянського суспільства й держави.

З огляду на це, можемо зробити висновок, що метою і результатом сучасного освітнього процесу є особистість, змістом цього процесу є її становлення як суб'єкта діяльності й соціальних відносин, а отже, її інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, що підтверджує необхідність удосконалення змісту освіти на всіх її рівнях. У цьому контексті важливе значення має надаватися удосконаленню змісту позашкільної освіти «...як невід'ємної частини цілісної системи освіти України» [5].

Актуальність реформування змісту позашкільної освіти посилюється тим, що ця система орієнтована на вільний вибір особистістю видів і форм діяльності, формування її особистих уявлень про соціокультурне і соціоприродне середовище, розвиток пізнавальної мотивації і творчих якостей.

Розроблення нового навчально-виховного змісту є вимогою часу, оскільки зростають потреби дітей та їхніх батьків щодо задоволення освітніх інтересів та багатогранного розвитку особистості. Отже, навчальні програми мають бути вибудовані так, щоб повністю задовольнити ці інтереси і потреби. Зазвичай навчальні програми для гуртків, секцій, творчих об'єднань школярів мають випробувати часом, уніфіковану структуру і різняться незначними відмінностями одна від одної. Традиційно складовими такої навчальної програми є коротка передмова, власне навчальний зміст, розподілений за темами і розділами, орієнтовна сітка

погодинного планування, перелік основних знань, які мають здобути учні, та сформованих інтелектуальних умінь і навичок, список літератури для учнів та педагогів, можливий перелік лабораторно-практичних робіт, індивідуальних спостережень і напрямів дослідницької діяльності, суспільно-масових заходів та понятійно-термінологічний апарат програми.

У процесі розроблення і структурування змісту навчальних програм необхідно дотримуватися таких вимог:

- ефективності змісту навчального матеріалу, що можлива тільки за умови поєднання у певній системі й послідовності доцільних загальнодидактичних і суто екологічних категорій та закономірностей у процесах формування знання;
- врахування сутності актуальних проблем довілля та відповідності наявного дидактичного матеріалу, адаптованого до мети, завдань, форм і методів навчання учнів на різних його етапах;
- забезпечення умов для побудови в свідомості учнів вербальної і сенсорної інформації у вигляді образів-понять на основі актуалізації вивчення навчального матеріалу чи у процесі конкретної природоохоронної роботи;
- сприяння розвитку, стимулюванню та реалізації інтелектуального і духовного потенціалу учнів у процесі навчання та роботи з охорони навколишнього середовища;

– залучення учнів до особистісно і соціально значущої діяльності, потреба в якій не забезпечується загальноосвітньою школою;

– забезпечення умов професійного самовизначення та допрофесійної підготовки учнів у позашкільному навчальному закладі.

Під час розроблення змісту навчальних програм має бути враховано п'ять концептуальних положень. Сутність першого полягає в **інтегруванні** навчального матеріалу, в якому найбільш адекватно відображена ідея формування цілісного уявлення учнів про навколишнє середовище, а отже, ідея ефективного формування їхнього наукового світогляду.

Враховуючи мету освіти учнів у позашкільному навчальному закладі, структурування змісту навчальних програм має також здійснюватися з позиції **диференціації**. Саме такий підхід є найбільш перспективним щодо поглибленого (особливо у процесі організації самостійної навчально-пізнавальної і дослідницької чи конкретної природоохоронної діяльності) вивчення учнями навчального матеріалу чи самостійного дослідження й охорони певних об'єктів та явищ навколишнього середовища.

Інтегрування знань школярів із різноманітних напрямів природничих наук, зокрема екологічного змісту, поряд з їх глибокою диференціацією та узагальненням у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу має забезпечити формування теоретичних знань про функціонування біосфери, розуміння таких важливих категорій, як цілісність, стабільність та виснаження біосфери, обмеженість життєвого простору, роль і місце людини в ньому, вплив діяльності людини у довкіллі на його стан, що в результаті забезпечує сприятливі умови формування екологічної культури особистості.

Однак педагогу позашкільного навчального закладу необхідно пам'ятати, що інтегрування знань екологічного змісту окремого навчального предмета чи сукупності предметів на принципах науковості, системності, наступності та послідовності хоча і має домінуюче значення у навчально-виховному процесі, однак не може забезпечити у повному обсязі ефективне формування інтелектуальної, ціннісно-мотиваційної та діялісно-практичної сфер особистості як складових її екологічної культури.

Обов'язковим є застосування **міжпредметного** підходу в конструюванні змісту навчального та виховного матеріалу, що дає змогу об'єднати навчальні предмети в уніфіковану навчально-виховну систему. Завдяки цьому долається розрив між природничим і гуманітарним циклами навчальних дисциплін: з одного боку, набагато послідовнішим стає застосування знань про природу у процесі вивчення соціальних явищ, а з іншого – відбувається гуманізація змісту природознавчого та соціального навчального матеріалу. Отже, кінцевою метою застосування здобутих учнями знань екологічного змісту має стати формування та розвиток

емоційно-ціннісних орієнтацій, а відповідно, і мотивів та умінь особисто приймати обґрунтовані рішення з вивчення та охорони природи, неухильно дотримуватися їх та нести відповідальність за наслідки власної діяльності у довкіллі.

Тому не менш значущим, ніж засвоєння знань, умінь та практичних навичок, що має бути передбачено у змісті навчальних програм, ми вважаємо формування ціннісних орієнтацій, котрі визначають позицію і критичне ставлення особистості не лише до діяльності інших людей у довкіллі, але й до своєї власної. Це забезпечує набуття здатності сприймати і переживати екологічні проблеми як свої особисті, відстоювати власну позицію щодо охорони довкілля.

Четвертим концептуальним положенням у конструюванні змісту навчальних програм є **індивідуалізація** навчально-виховного процесу, основними засадами якої є врахування особистісних замовлень, інтересів й освітніх запитів дітей та їхніх батьків, обов'язкова спрямованість конкретної педагогічної дії на кожну особистість учнівського колективу, включення її в систему навчальних, виховних, суспільно корисних і широких комунікативних зв'язків як по горизонталі (між ровесниками, членами гуртка чи секції), так і по вертикалі (між учнями і педагогами, молодшими і старшими учнями, дітьми та батьками).

П'ятим концептуальним положенням у побудові змісту навчальних програм має бути врахування **діялісного** підходу. Сутність цього положення полягає в необмежених можливостях навчально-виховного процесу позашкільного навчального закладу, на відміну від загальноосвітньої школи, щодо реалізації на практиці здобутих учнями знань, застосування сформованих умінь та навичок у конкретній життєвій ситуації. Саме практичним умінням та навичкам з вивчення і охорони природи, а отже, навичкам прийняття екологічно доцільних рішень щодо власної поведінки в довкіллі має бути відведено центральне місце у змісті навчальних програм. За такого підходу навчальний зміст розглядається як педагогічне втілення, тобто як модель соціального замовлення і як вимоги суспільства, в яких концентруються світові тенденції розвитку і становлення особистості з високим рівнем знань, умінь та практичних навичок з вивчення й охорони довкілля. Одним із його завдань є формування наукового світогляду, високої духовності й моральних якостей особистості, сприяння професійній орієнтації та самореалізації у складному багатогранному соціокультурному середовищі [8].

Зміст навчальних програм побудований на принципах, провідним серед яких є **принцип відповідності** змісту навчального матеріалу віковим особливостям учнів на всіх етапах навчання. Цей принцип передбачає включення до змісту навчальних програм, крім традиційних знань та умінь, засвоєння котрих забезпечує загальноосвітня школа, комплексу поглиблених знань про цілісність

навколишнього середовища; розгляд соціальних і екологічних проблем на глобальному, регіональному, національному та краєзнавчому рівнях, а також спрямування процесу навчання на виконання виховної і розвивальної його функцій.

Принцип варіативності (багатоукладності) є характерним саме для навчально-виховного процесу позашкільних закладів, оскільки тільки тут він найбільш повно забезпечує кожному учневі можливість вибору змісту і форми організації екологічної освіти та методів її здійснення відповідно до власних здібностей, інтересів та освітніх потреб [5].

Завдяки **принципу структурної єдності** забезпечується логічна єдність змісту знань учнів на всіх етапах та рівнях їх навчання у загальноосвітній школі та в позашкільному навчальному закладі. Його основу становлять загальнодидактичні принципи навчання: науковості, системності, наступності, цілісності і практичної спрямованості на конкретну екологічно доцільну діяльність особистості в довіллі.

Принцип міждисциплінарності забезпечує тісний зв'язок принципів цілісності й неперервності у розкритті єдності та взаємозв'язку природного і соціального середовища у процесі вивчення школярами сукупності навчальних предметів і має на меті сприяти усвідомленню ними **універсальної цілісності природи**. Саме розгляд у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу розмаїття екологічних проблем локального рівня та посильна участь школярів у їх розв'язанні передбачають інтеграцію сучасних знань про місце і роль людини в довіллі, що є складовими природничого та гуманітарного циклів навчальних предметів. Як зазначає І.Д. Зверев, реалізація цих завдань можлива за умови обґрунтування ролі та місця кожного з предметів у загальній системі екологічної освіти, визначення міжпредметних зв'язків та забезпечення міжпредметних підходів [4].

Принцип регіональності та локальності – реалізація цього принципу в навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу забезпечується сукупним застосуванням у логічній єдності загальнодидактичних принципів навчання: науковості, системності й послідовності, доступності та наочності, що сприяє формуванню комплексного і водночас цілісного уявлення про проблеми взаємодії людини та суспільства в цілому з навколишнім середовищем на місцевому, регіональному і глобальному рівнях. Однак, як підтверджують результати нашого дослідження, у навчально-виховному процесі позашкільних навчальних закладів перевага має надаватись насамперед вивченню місцевих екологічних проблем та посильній участі школярів у їх розв'язанні, де реалізація **краєзнавчого підходу** посідає одне з провідних місць. Саме розуміння сутності місцевих екологічних проблем, їх емоційне сприйняття є основою формування відповідального ставлення особистості до природи та стійких переконань щодо необхідності практичної

участі у розв'язанні цих проблем. Отже, здобуті конкретні знання про екологічний стан найближчого довкілля сприяють усвідомленню і відповідному оцінюванню школярами своєї власної поведінки в природі та є мотивами їхньої діяльності у подальшому житті.

Принцип спрямованості на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери особистості забезпечує створення педагогічних умов систематичного і послідовного впливу на особистість з метою формування її не тільки інтелектуальних, а насамперед емоційних і моральних якостей, які забезпечують розвиток у школярів оцінювально-критичного мислення та гуманного ставлення до всіх, без винятку, форм і проявів життя на планеті [7].

Схожої думки дотримуються зарубіжні педагоги, які вважають, що основою підготовки учнів до практичної екологічно доцільної діяльності в природі є саме естетичне та емоційно-художнє сприйняття навколишнього середовища, засвоєння правових норм у взаємостосунках з ним, що становлять екологічно орієнтований світогляд особистості, необхідність формування якого продиктовано сучасними екологічними реаліями [4].

Сутність взаємозв'язку цих компонентів у процесі формування екологічної культури особистості можна звести до такої ідеї: «...відчувай, спостерігай, узагальнюй і дій» [9], котра розкриває органічну єдність завдань, змісту і засобів здійснення екологічної освіти учнів у позашкільному навчальному закладі.

Принцип спрямованості на розвиток діяльно-практичної сфери особистості є одним з провідних у реалізації на практиці знань екологічного змісту, здобутих учнями в навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу, що логічно поєднує принципи системності, наступності, доступності і цілісності процесів навчання та виховання особистості, забезпечує емоційний комфорт за умови безпосередніх контактів учнів з об'єктами природи, реалізації їхніх інтересів, потреб та запитів щодо практичного вивчення навколишнього середовища й участі в діяльності з його охорони.

Незаперечна цінність цього принципу в навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу визначається тим широким спектром завдань екологічної освіти й виховання, вирішенню яких він сприяє. Це, зокрема, глибоке засвоєння та закріплення провідних ідей і понять та екологічно орієнтованих знань, умінь і навичок в цілому; формування та вдосконалення асоціативних зв'язків між локальними проблемами найближчого довкілля і безпосередньою екологічно доцільною поведінкою та діяльністю особистості в ньому; унаочнення фактів позитивного і негативного впливу виробничої діяльності людини на довкілля; залучення учнів до посильної для їхнього віку і потенційних можливостей конкретної як колективної, так і індивідуальної природоохоронної роботи.

До того ж, цей принцип дає можливість побачити реальні результати своєї праці.

Важливе місце у побудові змісту навчальних програм відведено **принципу антропоцентризму** в розкритті соціально-екологічних проблем, завдяки чому досягається високий рівень конкретизації здобутих учнями знань, умінь та практичних навичок. Це впливає на емоційно-психологічний стан вихованців та ступінь і напрям формування їх емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу.

Особливого значення в ієрархії принципів екологічної освіти й виховання у позашкільному навчальному закладі ми надаємо **принципу забезпечення педагогічних умов реалізації освітніх завдань та принципу результативності й практичної спрямованості** екологічної освіти й виховання. Вони передбачають логічну єдність, наступність і системність здобуття учнями знань відповідно до мети та конкретних цілей екологічної освіти й виховання у позашкільних навчальних закладах. А результатом здобуття цих знань має стати саме їх практичне застосування у різноманітних формах вивчення й охорони довкілля [8].

Важливим є застосування **принципу прогностичності**, що не тільки забезпечує врахування можливих етапів навчання, рівнів і обсягів здобутих учнями знань, а насамперед передбачає цілі та головні напрями реалізації навчального змісту, послідовність конкретних операцій викладання навчального матеріалу та учіння, здійснення конкретної природоохоронної роботи у довкіллі.

Зважаючи на сутність розглянутих вище принципів побудови змісту навчальних програм, завжди виникає проблема з визначенням, добором та структуруванням навчального матеріалу. Для полегшення роботи педагогів позашкільного навчального закладу розроблено комплекс критеріїв добору навчального матеріалу. Серед них – **критерій відображення у змісті навчальних програм цілісності навколишнього середовища**, в основу якого покладено системно-структурний аналіз та експертне оцінювання навчального матеріалу, що дає змогу визначити чи представити у змісті навчальних програм усі основні теорії, закони, закономірності й поняття, які розкривають і створюють у свідомості учня цілісне уявлення про навколишнє середовище та місце людини в ньому. Завдяки цьому критерію забезпечується формування та розвиток пізнавальних інтересів, умінь і навичок самостійної навчально-пізнавальної й дослідницької діяльності та конкретної природоохоронної роботи. У такому контексті, на думку І.Д. Бега, формування пізнавальних умінь і навичок є «...соціокультурною основою перетворення внутрішніх можливостей особистості у дійсність, регулятором здійснюваних нею вчинків і духовно-моральної поведінки та діяльності в цілому» [1; 2].

Критерій врахування у змісті навчальних програм сутності екологічних проблем своєї місцевості

і можливих шляхів їх розв'язання дає змогу педагогу чітко визначити коло тих екологічних питань, які можуть бути вирішені учнями, чи тих проблем, негативний вплив яких може бути зменшено за рахунок участі учнів у їх подоланні.

Застосування **критерію врахування міжнародних тенденцій та досвіду конструювання змісту освіти** допомагає використати у змісті навчальних програм зарубіжний педагогічний досвід побудови змісту навчання.

Обов'язковими під час добору навчального матеріалу та розроблення змісту навчальних програм є загальнодидактичні критерії – **науковості, системності та практичної спрямованості навчального змісту**. Дотримання цих критеріїв дає змогу педагогам позашкільного навчального закладу самостійно здійснити експертне оцінювання та корегування, відповідно до власних потреб та умов позашкільного навчального закладу, змісту навчальних програм, дидактичних і методичних матеріалів; визначити доцільність та педагогічну ефективність форм і методик практичного втілення здобутих учнями знань та вмінь у вивченні й охороні довкілля. Саме це потребує формування в особистості не лише знань, а й певних моральних норм у ставленні до природи, тому **критерій формування ціннісних орієнтацій та мотивів екологічно доцільної діяльності** у змісті навчальних програм є з цього погляду домінуючим.

Педагогам позашкільного навчального закладу важливо пам'ятати про **критерій відповідності змісту екологічної освіти віковим можливостям учнів**, врахування якого дає змогу підвищити ступінь доступності та педагогічної ефективності сприйняття учнями навчального матеріалу на кожному з етапів його засвоєння.

З огляду на специфіку навчально-виховного процесу позашкільного навчального закладу, зміст навчальних програм має також будуватися з урахуванням **критерію відповідності обсягів, змісту навчального матеріалу і часу на його реалізацію реальним можливостям учнів і позашкільного навчального закладу в цілому**. Застосування цього критерію дає змогу також визначити співвідношення складності змісту навчальних програм та наявних матеріально-технічних можливостей позашкільного навчального закладу з його реалізації.

Важливим є **критерій цілісного відображення в змісті навчальних програм завдань, напрямів та умов формування екологічної культури особистості**. За допомогою цього критерію здійснюється основне експертне оцінювання змісту освіти і виховання учнів, відображеного у навчальних програмах, дидактичних та інструктивно-методичних матеріалах позашкільного навчального закладу. Такий зміст має забезпечувати формування в учнів переконаності щодо справедливості екологічних ідеалів, готовності відстоювати їх у конкретній практичній діяльності, сприяти дотриманню екологічно доцільної поведінки у довкіллі, яка полягає у

запобіганні руйнуванню краси природи, знищенню живого і є показником не тільки екологічної, але й громадянської зрілості.

Вагоме значення має також *критерій практичної індивідуальної соціально значущої діяльності учнів з вивчення й охорони природи*. Він є провідним під час конструювання змісту окремої теми, розділу чи навчальної програми в цілому. Його застосування дає змогу чітко, в логічній єдності й послідовності вибудовувати у змісті навчальних програм саме той матеріал, який допомагає педагогам використовувати на практиці основні принципи особистісно орієнтованого навчання і випереджального виховання, а учні завдяки врахуванню цього критерію в навчальних програмах можуть реалізувати здобути ними знання, інтелектуальні вміння і практичні навички з вивчення й охорони природи відповідно до їхніх інтересів, потреб та запитів.

Зміст навчальних програм має відповідати шести основним підсистемам знань учнів, котрі тією чи іншою мірою потрібно враховувати при його побудові, а саме:

– **пізнавальний** – знання про цілісність навколишнього середовища, теорії, закони і закономірності, засвоєння яких забезпечує формування наукового світогляду особистості на всіх етапах її навчання та розкриває комплексність і взаємозв'язок у системі «природа – людина – суспільство»;

– **оцінний** – знання про незаперечну цінність природи, місце і значення людини в довіллі та характер і ступінь антропогенного впливу на нього, яке має забезпечувати ефективне формування моральної компоненти свідомості особистості та моральної особистісної відповідальності за прийняті і втілені в життя рішення та відповідні їм дії;

– **нормативно-правовий** – знання про правові основи взаємостосунків як окремої людини, так і суспільства в цілому з навколишнім середовищем, а також правила і норми поведінки у довіллі;

– **прогностичний** – знання про сутність можливих напрямів і способів розв'язання місцевих екологічних проблем (насамперед на місцевому і регіональному рівнях) та про можливу стратегію власної природоохоронної діяльності в навколишньому середовищі. Тобто такі знання, на нашу думку, дають змогу особистості в процесі її онтогенезу актуалізувати своє власне ставлення до суто екологічних чи соціально-економічних і технічних проблем довілля, визначити результативність відповідної природоохоронної діяльності на кожному з етапів їх розв'язання, відповідність такої діяльності нормам моралі;

– **діяльнісний** – знання про можливі напрями та етапи екологічної діяльності: розв'язання наукових, соціальних, екологічних проблем і вирішення навчальних завдань; здійснення спостережень та досліджень щодо стану окремих природних об'єктів, екосистем чи природи в цілому. Тобто діяльнісний підхід у реалізації завдань екологічної освіти учнівської молоді ми розглядаємо як

незаперечний чинник формування різнобічно розвиненої в екологічному розумінні особистості, яка спроможна активно розв'язувати назрілі проблеми довілля. Саме активність особистості, як зазначає Г.Ващенко, «...особливо потрібна українській школі, бо якраз нам треба перебороти ту пасивність, що віками вироблялась у нашого народу, і розвинути ініціативу та творчі здібності нашої молоді» [3];

– **комунікативний** – знання про основні правила поведінки та способи спілкування як в одновіковому, так і різновіковому учнівському колективі з метою спільного вирішення навчально-практичних завдань з вивчення та охорони природи, подолання непорозумінь, конфліктних ситуацій, вироблення і дотримання власної чи колективної думки, позиції, рішення.

Завершуючи короткий аналіз методичного апарату навчальних програм, необхідно вказати на певні рівні реалізації їх змісту. У межах першого рівня здійснюється ефективне формування логічно побудованої системи аксіологічних знань, за умови пріоритету розвитку навчально-пізнавальної діяльності учнів. У сукупності ці знання (теоретичний аспект) спрямовані на пізнання й усвідомлення школярами законів функціонування навколишнього середовища. Вони формуються у процесі логічного і послідовного поєднання історичних, філософських, природознавчих, суспільствознавчих та соціальних аспектів знань про взаємозв'язки і взаємозалежності в системі «природа – людина – суспільство». За своєю сутністю знання мають бути ієрархічно упорядковані у певну систему – від пізнання законів і закономірностей функціонування невеликих біоценозів (біоценозний рівень), до більш складних екосистем, які функціонують на певних ділянках земної поверхні (біогеоценозний рівень), і як результат – усвідомлення структури, функціонування та енергетики біосфери, враховуючи місце планети Земля в космічному просторі та його вплив на біосферу планети (біосферний рівень).

Обов'язковою умовою в процесі структурування такої системи знань є врахування вікових можливостей учнів, рівня загальнонаукових знань та умінь і навичок, сформованих у процесі навчання у загальноосвітній школі чи в гуртках позашкільних навчальних закладів. Це в цілому має забезпечити ефективне усвідомлення дітьми взаємозв'язків між живою і неживою природою, місця людини і значення її діяльності в довіллі, формування гуманістичних ідеалів особистості та переконаності у необхідності бережливого ставлення до природи.

Отже, ці короткі методичні рекомендації можуть бути застосовані педагогами, котрі творчо працюють, для розроблення власних навчальних, дидактичних та інструктивно-методичних матеріалів, де має бути враховано відповідність змісту віковим можливостям учнів, умовам позашкільного навчального закладу з реалізації змісту освіти й виховання школярів, його спрямованість на розвиток

інтелектуального, духовного і фізичного потенціалу особистості з високою екологічною культурою.

У сукупності зазначене вище дає змогу суттєво конкретизувати концептуальні ідеї, які необхідно покласти в основу створення навчальних програм, зміст котрих має бути насичений соціально та особистісно значущими для учня знаннями. Це забезпечить:

– високий рівень знань учнів на всіх рівнях здобуття ними позашкільної освіти, де провідним є формування умінь самостійно їх здобувати і застосовувати на практиці;

– створення умов для залучення до активної навчально-пізнавальної, дослідницької і конструкторської діяльності та конкретної суспільно корисної, масової і природоохоронної роботи кожного з учнів;

– формування творчої особистості учня, а отже, творчої спрямованості, розвиток творчих рис, творчої самосвідомості, творчих якостей інтелекту, творчих психічних якостей;

– вироблення навичок пошукової і дослідницької діяльності, які сприяють розвитку критичного мислення і, як результат, забезпечують формування наукового світогляду особистості;

– підвищення мотивації до спільної діяльності в групі, співпраці, формування комунікативних умінь;

– формування в учнів уявлень про діалог культур як безальтернативної філософії функціонування сучасного соціокультурного середовища.

Отже, ми охарактеризували один з можливих варіантів конструювання змісту навчальних програм для позашкільних навчальних закладів. Зрозуміло, що підходів до розв'язання цієї важливої проблеми може бути набагато більше, оскільки все залежить від активності і творчої наснаги педагогів (спеціалістів) цих навчальних закладів, їхнього професійного рівня.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. / І.Д. Бех. – Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. вид. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Ващенко Г. Загальні методи навчання: посіб. для педагогів / Г.Ващенко. – К., 1997. – 410 с.
4. Экологическое образование школьников / под ред. И.Д. Зверева, И.Т. Суравегиной. – М.: Педагогика, 1983. – 210 с.
5. Концепція позашкільної освіти та виховання // Інформ. зб. Міносвіти України. – К., 1997. – №7. – 38 с.
6. Пустовіт Г.П. Позашкільна освіта і виховання: теорет.-дидакт. аспект: монографія. – Кн. 1. – Вид. друге, доп. і випр. – Миколаїв: В-во Миколаїв. держ. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського, 2010. – 379 с.
7. Пустовіт Г.П. Сучасні підходи до розуміння сутності принципів екологічної освіти учнів у позашкільних закладах // Зб. наук. пр. – Педагогічні науки. – Вип. 34. – Херсон: В-во ХДУ, 2003. – С. 95–102.

8. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1–9 класів у позашкільних навчальних закладах: [монографія] / Г.П. Пустовіт. – К.; Лу- ганськ: Альма-матер, 2004. – 540 с.

9. Червонецкий В.В. Экологическое образование в школах развитых стран мира / В.В. Червонецкий. – М.: Центр «Экология и образование», 1992. – 94 с.

Анотації

Григорій ПУСТОВІТ

Один з підходів до конструювання змісту навчальних програм екологічного спрямування

У статті запропоновано методичні рекомендації щодо конструювання змісту навчальних програм екологічного спрямування, що має здійснюватись з урахуванням вікових можливостей учнів та умов позашкільного навчального закладу. Розглянуто принципи побудови змісту та критерії добору навчального матеріалу, які забезпечують формування екологічної культури особистості.

Ключові слова: позашкільний навчальний заклад, навчально-виховний процес, зміст, принципи, критерії.

Григорій ПУСТОВІТ

Один из подходов к конструированию содержания учебных программ экологической направленности

В статье предложены методические рекомендации по конструированию содержания учебных программ экологической направленности, что должно осуществляться с учётом возрастных возможностей учащихся и условий внешкольного учебного заведения. Рассмотрены принципы построения содержания и критерии отбора учебного материала, которые обеспечивают формирование экологической культуры личности.

Ключевые слова: внешкольное учебное заведение, учебно-воспитательный процесс, содержание, принципы, критерии.

Grygoriy PUSTOVIT

One of going near constructing the content of curriculums of ecological orientation

The article presents methodical recommendations for constructing the content of curriculums of ecological orientation taking into account age opportunities of pupils and conditions of out-of-school educational institution. Reviewed principles of constructing the content and criteria of selection the teaching material to ensure the formation of personality ecological culture.

Keywords: out-of-school educational institution, educational process, content, principles, criteria.